

Bir Birey Çevre İçin Ne Yapabilir?

Günseli Naymansoy
Serbest Araştırmacı, Eskişehir
gnaymansoy@yahoo.com

Özet

20. yüzyılın sonlarından beri çevre, en önem verilen konulardan biridir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde ana faktörlerden biri olarak değerlendirildiği gibi, kişilerin entelektüel düzeylerini belirlemede de en dikkat çeken unsurlardandır. Yıllardır çevre bilincini geliştirmek için Birleşmiş Milletler tarafından “Dünya Su Günü”, “Dünya Dağ Günü” gibi sayısız gün tayin edilmiş, projelere destekler sağlanmış, dünyanın kötü kullanımını sonucu ortaya çıkacaklar gösterilmeye çalışılmıştır. Ama insan, birey olarak hiç ele alınmamıştır. Bunun nedeni, birey yerine sivil toplum olarak adlandırılan ve sivilliği tartışmalı olan grupların daha çok önemsenmesidir. Oysa toplumu oluşturan bireylerin ahlaki geliştirilirse toplumun ahlakı da gelişebilir. Herkes bir konuda “Ama ben tek başıma ne yapabilirim?” diye sorarak sorumluluğu üstünden atmakta ve yaşamını rahatça sürdürmektedir. Teorik çalışmalar daima önerilerle biter, oysa pratikte “Şunu başardık” demek zordur. Bu makalede çevreye duyarlı bir bireyin çevre için yıllarca süren kararlı mücadele öyküsünün Kent Konseyinde süren son etabı aktarılacaktır. Amaç, bir eğitimci ve sade bir vatandaş olarak gösterilen çabaların, yaşanan sorunların ve önerilerin kısacası deneyimlerin paylaşılmasıdır.

Anahtar Sözcükler: Çevre, birey, deneyim

Abstract

Environment has been one of the most important issues since the end of the 20th century. It is assessed as one of the main factors in determining both the level of development of a country and the intellectual level of an individual. A number of international days like “World Water Day” or “World Mountain Day” have been designated to raise environmental awareness and projects supported by The United Nations and it was tried to display the possible consequences of the world’s abuse for years. However human being has not been dealt as an individual. Whereas on the other hand, civil society called non-governmental organisations -in fact controversial in civility- is being taken more seriously rather than individuals. Whereas if the morality of individuals that make up a society can be developed, the morality of the society will be developed too. Every one throws his/her responsibility off by asking “What can I do by myself?” And continues his/her life with peace of mind. Theoretical studies always end with suggestions, but in practice it is difficult to say “We have achieved these”. In this article, the final stage in the City Council of the determined struggle for the environment of an individual sensitive to the environment will be reported. The aim is to share efforts, problems and recommendations, in other words experiences of an ordinary citizen and an educator.

KeyWords: Environment, individual, experience

1. Giriş

Çevre, her insanın yaşamını bir biçimde etkilediği için uygar dünyanın en önemli alanlarından ve üzerinde çalışılan konulardan biridir. 1992 yılında Rio de Janeiro’da yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı sonucunda yayınlanan bildirinin “Sağlıklı Hayat Hakkı” başlıklı 1. İlkesinde “İnsanlar sürekli ve dengeli kalkınmanın merkezindedir. Doğa ile uyum içinde sağlıklı ve verimli bir hayata hakları vardır.” ifadesi yer almıştır (1993; 8).

Bu madde, insanın çevre açısından hakkını ortaya koymakta, doğal olarak hak sahibi olmak sorumluluk sahibi olmayı da içermektedir. İnsan, hem birey, hem de üyesi olduğu sosyal grubun bir üyesi olarak çevreyi dikkate almak durumundadır. Oysaki tüm dünyada insanların duyarsızlığı nedeniyle sayısız doğa felaketi yaşanmakta ve çevreye geri dönülemez zararlar verilmektedir.

Bunlara birkaç örnek vermek yararlı olacaktır. Hindistan'da Bhopal yöresindeki ABD kökenli Union Carbide adlı böcek ilacı üreten fabrikada 03 Aralık 1984 günü, yanlışlıkla 40 ton metil isosiyanat gazının dışarı atılması 18.000 kişinin ölümüne, 150.000'den fazla insanın zehirlenmesine neden olmuştur. 26 Nisan 1986 günü Kiev'de meydana gelen Çernobil Nükleer Reaktör Kazasının pek çok kişinin kanser olması ve pek çoğunun da ileride olma riskini taşıması gibi sonuçlara yol açtığı da herkesçe bilinmektedir. (1989; 23).

Yaşanmış olan olumsuzluklar herkesi olmasa da duyarlı bir kesimi etkilediğinden çevreyi korumaya yönelik çabalar her geçen gün artmaktadır. Ayrıca çevreyi bugünün toplumu için sürdürülebilir kalkınma stratejileri ile yönetmek ve gelecek nesillere de yaşanabilir bir dünya bırakmayı amaçlayan bir etik anlayışı da doğmuştur. Bu amaçla Amerika Birleşik Devletleri'nde Sonoma Devlet Üniversitesi, Colorado Devlet Üniversitesi gibi üniversiteler sürdürülebilir bina konulu sertifika programları açmaya başlamış ve "Yeşil meslekler" diye bir kavram yaşamımıza girmiştir (Liewellyn-Hendrix, 2008; 40).

Ancak modern dünyada örgütlenmiş çabaların sonuca ulaşmasının daha kolay olduğu düşünüldüğünden bireyin tek başına gösterdiği çabalar göz ardı edilmektedir. Oysaki sivil toplumun temelini de insan oluşturur ve çaba gösteren birey, kişisel tercihinin ahlaksal sorumluluğunu taşıma yükünü de üstlenmektedir. Bireysel farklar, yaşamın tüm alanlarında olumlu ya da olumsuz sonuçlara yol açtığı gibi sivil toplum içinde de etkilidir.

Sosyal ilişkilerin söz konusu olduğu yerde ahlak ve etik kavramları da düşünülmelidir. Etik, doğru ve yanlış davranış teorisi, ahlak ise onun pratiği olarak tanımlanmaktadır (Billington, 1997; 45-47). Çevreye saygılı olmak doğru davranış olduğuna göre bu davranış biçimini göstermeyenler yanlış yapmaktadır. İnsanın sorumluluğu yalnızca doğru davranışı sergilemekle sınırlı olmayıp, yanlış davranış sergileyenleri uyarmayı da kapsamaktadır. Bu makalede amaç, Eskişehir örneğinde eğitimci ve sade vatandaş olarak sorumluluğunu üstlenen bir bireyin gösterdiği çabalar, yaşadığı sorunlar ve önerileri, kısacası deneyimleri aktarılacağından anlatımda birinci tekil şahıs kullanılacaktır.

2. Yerel Yönetimlerin Çalışmaları

Öncelikle şehrim hakkında biraz bilgi vermek isterim. Eskişehir, İç Anadolu'da, Ankara'nın batısında yer alan ve konumu itibarıyla son derece stratejik bir noktada bulunan bir şehirdir. İstanbul ve Ankara'nın tam ortasında ve hem karayolu hem de demiryolu ulaşımının merkezindedir. Birisi bünyesinde Açıköğretim Fakültesini barındırması nedeniyle ülkenin en çok öğrencisine sahip olan iki büyük üniversitesi olduğundan çok hareketli ve genç bir nüfusu bulunmaktadır. Eğitim düzeyinin yüksekliğine paralel olarak sanatsal aktiviteleri ile de zengin bir kültürel düzeye sahiptir. 1999 yılından beri Büyükşehir Belediye Başkanlığını yürüten değerli hocamız Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen'in görev süresinde şehir âdeta yeniden inşa edilmiştir. Eskişehir, 2009-2010 yılı İllerarası Rekabetçilik Endeksi'nde genel endeks sıralamasında yer alan en rekabetçi 10 il arasında bulunarak 6. Sırada (s.10), Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi 2009-2010 raporunda 3. Sırada (s. 20) yer almıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK), 2013 yılında ilk defa il düzeyinde yaptığı, "Yaşam Memnuniyeti Araştırması" sonuçlarına göre çöp toplama hizmetlerinden memnuniyetin en yüksek olduğu il, % 86,5'lik oranla Eskişehir'dir. Bunun anlamı yerel yönetimlerin çevreye gerçekten önem verdiğidir. Yerel yönetimlerin tümü çevreye duyarlı politikalar üretmekte ve geri dönüşüm çalışmaları başarıyla uygulanmaktadır.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından 2013 yılında katı atık düzenli depolama tesisinde 199.373 ton evsel atık bertaraf edilmiş ve sağlık kuruluşlarından toplanan 1550 ton tıbbi atık sterilizasyon tesisinde sterilize edilmiştir. Atık pil toplama kampanyasında 2704 kg atık pil toplanarak, T. C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından atık pillerin ayrı toplanması, taşınması, depolanması ve bertarafında yetkilendirilmiş tek kuruluş olan Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları (TAP) Derneğine teslim edilmiştir.

Bitkisel atık yağ toplama çalışmalarında, yetkilendirilen firma tarafından 162.703 litre atık yağ toplattırılmıştır.

2014 yılı Temmuz ayında açılan, inşaat ve yıkıntı atıkları geri kazanım tesisine gelen yaklaşık 40.000 ton atığın geri kazanılma çalışmaları yapılmaktadır.

2013 yılı içinde Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'ne ait yeni yapılan yeşil alanlara dikilen toplam ağaç sayısı 5406 ve çiçeklik alanlara dikilen çiçek sayısı 752.729'dır.

Tepebaşı Belediyesi tarafından 2013 yılında, 7,500 ton ambalaj atığı, 69 ton bitkisel atık yağ, 2,698kg atık pil toplanmıştır. Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması çalışmalarında Tepebaşı İlçesi'ne ait toplama verileri dünyadaki toplama oranları ile karşılaştırıldığında Tepebaşı Belediyesi %59 orana sahip olan İngiltere'nin hemen ardından gelirken, %55 Portekiz, %56 Estonya, %52 Macaristan gibi ülkeleri de geride bırakmıştır.

“Düşük Karbon Ayakizi İçin Enerji Etkin Bina” isimli proje kapsamında 20.425 m² kapalı alan ve 34.655 m² kullanım alanına sahip olan Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Hizmet Binasında fotovoltaiik (PV) 95 kwp'lik güneş panelleri kullanılarak yenilenebilir enerji kaynağından elektrik üretimi ile elektriğe dayalı enerji üretiminin yılda %20'sinin karşılanması hedeflenmiştir. Tesis 01.03.2013 tarihinde TEDAŞ tarafından geçici kabulü yapılarak devreye alınmış ve bugüne kadar 218 MWh elektrik üretilerek 152ton CO₂ emisyonunun önüne geçilmiştir.

2013 yılı ağaçlandırma projesi kapsamında 80.000m² alanda 7000 adet karaçam-sedir ve sokak ağaçlandırması projesi kapsamında 11 sokakta 1041 ağaç dikilmiştir.

2013 yılında 24 okuldan 2162 öğrenciye geri dönüşüm ve atık yönetimiyle ilgili eğitim verilmiş ve 7 okuldan 204 öğrenci de AK Geri dönüşüm Firmasına teknik geziye götürülmüştür.

Bir diğer alt belediye olan Odunpazarı Belediyesi tarafından 2013 yılında 11.365 ton ambalaj atığı, 94 ton bitkisel atık yağ, 2.542 kg atık pil toplanmıştır.

2013 yılında 10 okulda 2207 öğrenciye geri dönüşüm ve atık yönetimiyle ilgili eğitim verilmiştir.

2013 yılında yapılan yeşil alan miktarı 215.885 m², dikilen ağaç/ağaççık ve çalı miktarı 42.930, mevsimlik çiçek ve yer örtücüler miktarı ise 184.000 adettir.

3. Çabalar

Yerel yönetimlerin çevreye böylesine önem verdiği ve çöp toplama hizmetlerinin en iyi olduğu ilimizde temizlik konusunda hâlâ sıkıntılarımız bulunmaktadır. Bu durum kent

insanının her sorunun çözümünü yerel yönetimlerden bekleyen ve sorumluluk almayan bir tavır sergilediğini göstermektedir. Temizlemekten önce temiz tutmayı öğrenmeli ve sorumluluk almalıyız.

Mühendis olarak işletmede görev yapmış ve sanayi-çevre ilişkisinin ne denli sorunlu yürüdüğünü yakından deneyimlemiş biri olarak eğitimciliğim süresince çevre, en önem verdiğim konulardan biri olmuştur. Uzun yıllar hepsi birer mühendis adayı olan öğrencilerimin çevreye saygılı olabilmeleri için derslerimde çevrenin insan yaşamındaki önemini sürekli vurguladım. Bunun dışında sayısız proje üretmek onları uygulamaya katıp, gerçekten çevreye duyarlı bireyler ve sorumlu mühendisler olarak yetişmelerine katkı verdim. Bunlar benim eğitimci kimliğimle ilgiliydi. Oysa sade bir vatandaş olarak da bir şeyler üretebilirdim ve sağlık nedeniyle erken emekliliğimden sonra bu çabalarımı sivil toplumda ve gönüllü eğitimlik yaptığım kurumlarda sürdürdüm. Yaşamımı sürdürdüğüm Eskişehir, “2013 Türk Dünyası” ve “UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Başkenti” ilan edilince şehrimin çevre açısından da bu unvanlara uygun olması için ne yapabileceğimi düşündüm ve bu makalenin konusu olan çabalarım başladı.

10.10.2012 tarihinde üç yerel yönetime dilekçe ile başvurdum ve çevreyi kirletenlere cezai yaptırım uygulamalarını talep ettim. Olumlu yanıtlar alsam da yalnızca Odunpazarı Belediyesinin o zamanki yönetimi bunu basında yer almak için bir fırsat olarak değerlendirdi ve göstermelik bir uygulama yaptı. Yerel seçimler öncesi bunun pek uygulanabilir olmadığını anladığımdan takipçi olmadım.

İl Müftüsü Sayın Niyazi Ersoy ile görüşerek tüm camilerde çevre konulu vaaz verilmesini sağladım.

05.01.2013 tarihinden başlayarak Hürriyet-Eskişehir’de, ilkinde “Temizlik Seferberliği Çağrısı” yaptığım çevre konulu 50 köşe yazısı yazdım.

Futbolcuların halkı en çok etkileyen kimseler olduğunu düşündüğümünden Eskişehirspor yönetiminden izin alarak yazmış olduğum çevre ile ilgili sloganları futbolcuların onaylarıyla onların ağzından gazetede köşemde yayınladım.

Pek çok hocayla, Kent Konseyi Kadın Meclisi ve Kent Konseyindeki çalışma gruplarından bazıları ve Genç TEMA başkanıyla görüştüm ve etkinliklere katılmalarını istedim. Mutlaka katılacaklarını söylemelerine karşın sözünü tutan olmadı.

Masraflarını tamamen kendim karşıladığım 20 pankart yaptırıp ve bunları yapabildiğimiz tek etkinlikte kullandım.

Çevre Derneği işbirliği isteğimi olumlu karşılayarak Milli Eğitim Müdürlüğüne yazıyla başvurdu ve okullarla ortak etkinlik yapma kararı aldık. Ancak yapabildiğimiz tek etkinliği büyük bir zorlukla gerçekleştirebildik. Bilgim olmadan görüşme saatlerini değiştirerek birkaç kez okullara gereksiz gitmeme, vakit kaybedip moral bozukluğu yaşamama neden oldukları için kendileriyle ikinci bir etkinlik yapmama kararı aldım. Ancak benim kendi paramla yaptırmış olduğum pankartları iznim olmadan kullanmak için uzun süre iade etmekten kaçındılar. Zorlukla geri alabildim.

Öncelikle temizlik çalışanları ve park görevlileri başta olmak üzere, kadınlar, gençler ve çocuklarla röportajlar yaptım ve köşe yazılarımda paylaştım.

Ablam Merih Naymansoy'a sigara ile ilgili bir karikatür yaptırđım ve köşe yazımda paylaştım.Tüm dünyada tanınan ve pek çok ödülü bulunan Belçikalı iki karikatüristin karikatürlerini (izinlerini alarak) Hürriyet-Eskişehir'deki köşemde ve Motto Dergisi'ne yazdığım çevre yazısında paylaştım.

Hazırlamış olduğum pankartların örneklerinden olan bazı afişlerin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Durağının duvarlarına koyulmasını sağladım.

Çabalarımın örgütlü olarak daha etkili olacağına karar verdiğim ve kentteki herkesin katılımını sağlamak üzere Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yönetimine 04.02.2013 tarihinde verdiğim Temizlik Seferberliği Projesi, 6211 numarayla kayda alınmasına ve defalarca sormama karşın bir yanıt bile alamadım.

05.03.2013 tarihinde T. C. Milli Eğitim Bakanlığına iadeli taahhütlü olarak gönderdiğim dilekçemle, eğitimcilerin, öğrencilerinin gözleri önünde sigara içmemeye özen göstermeleri, bunu yapmak zorunda kaldıklarında da izmaritlerini yerlere atmamaları gerektiğini belirterek bir çözüm önerisi sundum. Ama ne yazık ki bir yanıt bile alamadım.

Örgütlü çalışma kararlılığıyla 25.02.2014 tarihli dilekçemle Kent Konseyi Başkanlığına başvurdum. İsteğimin 02.04.2014 tarihli yürütme kurulu toplantısında uygun bulunmasıyla "Temiz Eskişehir" çalışma grubu resmen kurulmuş oldu. Yakın çevremdeki arkadaşlarımın beni kırmamak için katıldıkları grubun zaman içinde gönülden çevrecilerle güçlenerek istenilen yere geleceğine inancım tamdır. Ancak her oluşum bir süreç gerektirmektedir. Bu nedenle başlangıçta grup adına çalışmaların çoğunu yine kendim yapmak zorunda kaldım. Ama yapılanlar bazı arkadaşlarımı etkilediğinden onlar da grubumuzu güçlendirmek için çaba göstermeye ve beni desteklemeye başladılar.

İlk etkinlik olarak hazırladığım broşür,grup üyesi arkadaşlarımın çabalarıyla Eskişehirliilere ulaştırıldı.Bu broşürde grubumuzun ilkesi ve amacı hakkında bilgi vererek sağlık ve din açısından çevreye saygılı olmanın önemini vurguladım. Temel ilkemizin çevreye saygılı olmak olduğunu ifade ettim. Bu bağlamda dikkat ettiklerimizi de belirterek yaptığımız hatalara halkımızın dikkatini çekmeyi hedefledim. Görsel malzemeyle desteklemenin önemine inandığım için Belçikalı Karikatürist Nikola Hendrickx'in çok çarpıcı iki karikatürünü ve Merih Naymansoy'un bir karikatürünü ekledim. Sağlık konusunda Aile Hekimi Dr. Bülent Kızılkuş ve din konusunda ESOGÜ İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin Aydın Hocamız danışmanlık yaptı. Bu anlamda kısa ama çok önemli bilgiler içerdiğini düşünüyorum. Okuyanların alışıldığı üzere yerlere atmak yerine okuması için bir başka kişiye vereceğini ve insanların çevreye saygılı olmak konusunda bir an olsun durup düşünmelerine neden olacağını umuyoruz. Broşür grup üyeleri tarafından dağıtıldığı gibi önemli kamu kuruluşlarının, taksi ve tramvay duraklarının ilan panolarına da konuldu.

İkinci olarak Eskişehirliilerin çevre duyarlığı düzeylerini belirleyerek, bu konuda olumlu gelişme sağlamak amacıyla ileriye dönük projeler geliştirilmesine katkı vermek için 10 sorudan oluşan bir anket hazırladım. Ayrıca şehirde çeşitli zamanlarda çektiğim ve kirliliği yansıtan fotoğraflarla hazırlanan 10 sokak pankartı hazırlandı.

03 Eylül 2014 günü şehrin merkezi bir noktasında bir basın toplantısıyla pankart sergimizi açtık ve arkadaşlarım anketi halka uyguladılar.

Önümüzdeki günlerde grup adına uygulamaya koyacağımız bir proje yazarak Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörlüğüne verdim. Bu proje ile hem öğrencileri çevre çalışmalarına katmayı hem de ilk aşamada taksi duraklarını denetledikten sonra en temiz olanı seçip ödüllendirerek sürücü arkadaşları çevre konusunda daha dikkatli olmaları konusunda yönlendirmeyi hedefledim. Bu çalışma daha sonra farklı meslek grupları için tekrarlanacaktır.

Daha önce köşe yazılarımda paylaştığım Eskişehirsporlu futbolcuların çevre ile ilgili sloganlarının olduğu fotoğrafları da, şehrin merkezi yerlerindeki belediyeye ait ilan panolarına asılacaktır.

4. Sonuç ve Öneriler

Deneyimlerimi paylaşmamın nedeni benim gibi düşünse de harekete geçmekte benim kadar kararlı olmayan insanlara bir fikir vermektir. “Bir birey çevre için ne yapabilir?” sorusunun cevabı, örnek verilen bireyin kararlı çabası incelendiğinde “Pek çok şey” olarak verilebilir. Ancak bunun sorunun çözümüne asla yetmeyeceği, ancak küçücük bir katkı olacağı açıktır. Esas olan çok sayıda bireyin örgütlenerek ortak çaba göstermeleridir ki, bunun yolu Kent Konseylerinde ya da sivil toplumda yer almaktır. Ama ne yazık ki sivil oluşumların gerçekten sivil olmayı başaramamaları sorunu, insanların bu yaklaşıma mesafeli olmasına neden olmaktadır. İşte bireyin asıl misyonu burada başlamakta, örgütlenmenin demokratik ve şeffaf olacağı güvencesini veren oluşumlara liderlik etmesi gerekmektedir. Sivil toplumda yer alanların çaba gösterdiği kadar konuşma hakkı olmalıdır. Hiçbir şey üretmeden üretileni acımasızca eleştirmek yerine, üretenin çabasını takdir ederek daha iyiye gidiş için öneriler sunulmalıdır. Çevre söz konusu olduğunda birey şunları yapabilir:

Her insan vatandaş olmasından kaynaklanan uyarı hakkını kullanabilir ve kullanmalıdır da. Bu uyarılar, sokaktaki kişilere ya da mesleklerini icra ederlerken çevreye zarar veren insanlara karşı yapılabilir. Örneğin yere çöp atan veya tüküren biri nazikçe uyarılır, gerekirse yetkili kurumlara şikâyet edilir. Burada sorun, yetkili kuruma kolaylıkla ulaşmak ve o kurumca dikkate alınmaktır. Bu işleyişin hiç de kolay olmadığını bilen vatandaş uyarı hakkından feragat etmektedir. Ayrıca müeyyide uygulama konumunda olan görevlilerden bazılarının şikâyet edilen davranışı kendilerinin de bizzat benimsemiş olması dolayısıyla görevini yapmaktan kaçınması söz konusudur. Bu durumda kamu personelinin çevre duyarlılığı konusunda eğitilmesinin şart olduğu sonucu çıkmaktadır.

Sağlık Ocaklarında tıbbi atıkların uygun yere atılması konusunda hem hekimler hem de hastalar gereken özeni göstermeli, göstermeyenler uyarılmalıdır. Enjeksiyon yapıldıktan sonra kanamayı önlemek için konulan tamponların evsel atıklar arasına atılmaması buna bir örnektir.

Çevre düzenlemesinin iyi yapıldığı yerlerde yapılanların korunması da vatandaşın katkısı ile mümkün olabilir. Heykellerin bir bölümünü koparan, oturduğu bankları, otobüs koltuklarını çizen, kazıyan ya da üstüne basan veya çimenlere oturup vakit geçirdikten sonra yiyip içtiklerini öylece bırakan insanların bir yaptırımla cezalandırılmaları şarttır. Bu konuda yerel yönetimlerin konuya önem vermeleri kadar, kolluk kuvvetlerinin de var olan ancak neredeyse farkında olmadıkları yetkilerini kullanmaları şarttır.

Alışkanlık haline gelmiş olumsuz davranışların önlenmesi için her birey sorumlu yönetimlere dilekçe ile başvurarak baskı unsuru olabilir.

Evlerin temizliğinden sorumlu olan ev kadını olarak adlandırdığımız ücretsiz aile işçilerinin kendi evlerini temizlerken balkondan halı silmek, kapıda halı, kilim vb. şeyler yıkamak, çöpleri zamanından önce çıkarmak gibi davranışlardan kaçınması gereklidir. Duyarlı bireylerin bunu yapan komşularını yetkili kurumlara şikâyet etmekten kaçınmamaları, en azından bizzat uyarmaları çevre temizliği için çok önemlidir. Ayrıca enerji tasarrufu için ev halkını muslukları iyi kapatmak ve boş olan odaların lambasını söndürmek gibi konularda uyararak yapacakları çok şey bulunmaktadır.

Hem çocukların hem de gençlerin kendilerine rol model olarak aldıkları eğitimcilerin öğrencilerinin gözleri önünde sigara içmemeye özen göstermeleri, bunu yapmak zorunda kaldıklarında da izmaritlerini yerlere atmamaları hayati önem taşımaktadır.

Her birey yapmış olduğu mesleği icra ederken çevreye zarar vermediğinden emin olmalıdır. Mesleki eğitim görmüş olan herkesin, mesleğini icra etmeye başlamadan önce, tıp mesleğine girenlerden istenen “Hipokrat Yemini”ne benzer şekilde yemin etmesi, ayrıca bilgi ve becerilerini insanlığın yararına kullanacağına dair söz vermesi gerekir. Son yıllarda bu, mühendislik gibi insan yaşamını ve çevreyi yakından etkileyen bazı mesleklerde uygulamaya konulmuştur. Ancak üretim ve denetim sektöründe çalışan mühendislerin, ettikleri mühendislik yeminine uygun hareket etmesi gereklidir. Burada sorun, eğitimleri sırasında mühendislik etiği dersini ne yazık ki hiç de etkin bir biçimde alamamış olmalarıdır.

Son söz olarak, her bireyin çevre açısından öz eleştirisini yapması ve üstüne düşeni yapmadığı sürece sürekli yakındığımız çevre kirliliğinde ciddi bir payı olduğunu kabul etmesi gerektiğini belirtmek yararlı olacaktır.

Kaynaklar

- (1) Aydın, Hüseyin, Şubat 2009, **Ekolojik Sorunlara Teolojik Yaklaşımlar**, 1. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Yayın No: 427, Ankara.
- (2) **Bhopal felaketi**, http://tr.wikipedia.org/wiki/Bhopal_felaketi adresinden ulaşıldı.
- (3) Billington, Ray, 1997, **Felsefeyi Yaşamak, Ahlak Düşüncesine Giriş**, 1. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- (4) **Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED)**, Aralık 1993, T. C. Çevre Bakanlığı, Yeşil Seri: 3 .
- (5) **Common Concern**, Mart 1997, No: 93, İsviçre.
- (6) **Çernobil Reaktör Kazası**,
- (7) http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ernobil_reakt%C3%B6r_kazas%C4%B1 adresinden ulaşıldı.
- (8) **Çevre Notları**, Mart 1998, T. C. Çevre Bakanlığı, Ankara.
- (9) **Doğadaki Ayak İzlerimiz**, 2000, Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul.
- (10) Erzan, Ayşe- Irzık, Gürol- Kansu, Emin- Ruacan, Şevket- Tekcan, Ali- Tolun, Aslı- Yılmaz, Yücel, 2008, **Bilim Etiği El Kitabı**, TÜBA Yayınları, Sıra No: 17.
- (11) Fırat, Serap, A., 1995, “Çevre Etiği Kavramı Üzerine Yeniden Düşünmek”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 58-3.
- (12) “**İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti, 2013**”, 14 Nisan 2014, TÜİK Düzeltilmiş Haber Bülteni, Sayı: 18507, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507> adresinden ulaşıldı.
- (13) Liewellyn, A. Bronwyn- Hendrix, James P.- Golden, K.C., 2008, **GreenJobs**, Adams Media and F-W Publications Company, Canada.

- (14)**Ortak Geleceğimiz**, Eylül 1989, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Önder Matbaa, Ankara.
- (15)Tont, Sargun A.,Haziran 2001, **Sulak Bir Gezegenden Öyküler**, 8. Basım, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları: 24, Pelin Ofset, Ankara.
- (16)Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin 29 Ağustos 2014 ve 01 Eylül 2014 tarihli elektronik postaları.
- (17)Odunpazarı Belediyesi'nin 26 Ağustos 2014, 02 Eylül 2014 ve 04 Eylül 2014 tarihli elektronik postaları.
- (18)Tepebaşı Belediyesi'nin 26 Ağustos 2014 ve 28 Ağustos 2014 tarihli elektronik postaları.